

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Комарницька І.І.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права та процесу,
Національний університет «Львівська політехніка»,
Навчально-науковий інститут права,
психології та інноваційної освіти
ORCID: 0000-0003-4314-877X*

Комарницька І.І. Цифровізація та інформаційні технології у професійній діяльності адвоката в сучасних умовах.

Стаття присвячена аналізу застосування нових технічних інструментів та комплексних підходів щодо цифровізації адвокатської діяльності за для задоволення потреб клієнтів в правовій допомозі, що дозволяє забезпечити більш якісний рівень юридичного бізнесу. Цифровізація адвокатури, дистанційність у комунікації з колегами та клієнтами викликало попит щодо покращення навиків адвокатів в роботі із різноманітними інформаційними платформами у адвокатів та представників юридичного бізнесу. Адвокат розглядається як особа, що використовує, споживає та аналізує у подальшому законодавчу інформацію за для захисту законних прав й інтересів клієнтів не як кінцевий споживач. Визначено проблеми у цифровому забезпеченні правової допомоги в сучасній Україні в умовах воєнного стану, такі як: неможливість проведення оф-лайн зустрічей із клієнтами; формування електронних доказів за для фіксації злочинів чи правопорушень та підтвердження понесеної шкоди, завданої юридичним або фізичним особам, паперовий документообіг. Цифровізація адвокатської діяльності як основний шлях подолання проблем захисної діяльності. Розвиток інформаційних технологій протягом останнього часу та сучасні реалії спричинили досить швидке впровадження інформаційних технологій та сервісів в сферу адвокатської діяльності та інші правничі сфери. Отже процес цифровізації адвокатської діяльності сприймається, як явище позитивне, адже може забезпечити рівень ефективного захисту прав й законних інтересів юридичних й фізичних осіб, що проживають чи перебувають на території України в умовах воєнного стану.

Встановлено, що застосування науково-технічних здобутків вимагає наявності певних знань, вмінь й навичок. Обґрунтовано, що недостатність технічного забезпечення може створи-

ти перешкоду у належному виконанні адвокатом доручень клієнтів. Підкреслено необхідність забезпечити адвокатам власну он-лайн безпеку та кібербезпеку своїх клієнтів, помічників та стажистів задля запобігання ситуаціям з розголошення адвокатської таємниці, завдання шкоди іншим адвокатам, таких, як авторитет або репутація або загалом інституту адвокатури. Зазначено, що одним з аспектів проблем адвокатської діяльності є дилема використання чи не використання ліцензійного програмного забезпечення.

Ключові слова: адвокат, адвокатура, воєнний стан, Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, професійний обов'язок адвоката; інформаційні платформи, інформаційні технології, цифровізація.

Komarnytska I.I. Digitization and information technologies in the professional activity of a lawyer in modern conditions.

The article is devoted to the analysis of the application of new technical tools and complex approaches to the digitization of advocacy activities to meet the needs of clients in legal assistance, which allows to ensure a higher quality level of legal business. Digitization of the legal profession, remoteness in communication with colleagues and clients has caused a demand for improving the skills of lawyers in working with various information platforms among lawyers and representatives of the legal business. A lawyer is considered as a person who uses, consumes and further analyzes legal information for the protection of legal rights and interests of clients, not as an end consumer. Problems in the digital provision of legal aid in modern Ukraine under martial law conditions have been identified, such as: the impossibility of offline meetings with clients; generation of electronic evidence for the recording of crimes or offenses and confirmation of damage caused to legal entities or individuals, paper document circulation. Digitization of advocacy as the main way to overcome the problems of defense activity. The

development of information technologies in recent times and modern realities have caused a rather rapid introduction of information technologies and services in the field of advocacy and other legal areas. Therefore, the process of digitization of the legal profession is perceived as a positive phenomenon, because it can ensure the level of effective protection of the rights and legitimate interests of legal entities and individuals living or staying on the territory of Ukraine under martial law.

It has been established that the application of scientific and technical achievements requires the presence of certain knowledge, abilities and skills. It is substantiated that the lack of technical support can create an obstacle in the lawyer's proper execution of client assignments. The need to provide lawyers with their own online security and cyber security of their clients, assistants and interns is emphasized in order to prevent situations of disclosing attorney secrets, harming other lawyers, such as the authority or reputation or the institution of advocacy in general. It is noted that one of the aspects of the problems of advocacy is the dilemma of using or not using licensed software.

Key words: lawyer, advocacy, martial law, Unified judicial information and telecommunication system, professional duty of a lawyer; information platforms, information technologies, digitization.

Постановка проблеми. Тенденція цифрових технологій та цифровізації загалом, стає на сьогодні дуже поширеною. Особливий динамізм використання цифрових технологій почав спостерігатися після пандемії COVID-19. На сьогодні гібридна війна що відбувається на території України зумовила трансформацію суспільства у бік цифрових технологій. З викликами, що утворились в даних умовах зіткнулися усі інституції Української держави та суспільства, у тому числі і складова правової інституції – адвокатура.

Адвокатура в даний час функціонує у надскладних умовах режиму воєнного стану. Адже, інтервенція держави-агресора призвела до великих людських та матеріальних втрат, окупації частини території держави, що зумовило складну соціально-економічну та правову ситуацію й вплинуло на психологічний стан населення.

Успішність адвокатської діяльності під час війни залежить від усвідомлення найбільш затребуваних сфер, готовності швидко змінити чи розширити профіль адвокатської допомоги, запропонувати високий стандарт надання послуг.

Метою статті є дослідження процесу цифровізації у вітчизняній адвокатурі та перспектив розвитку цифрової адвокатської діяльності. Реалізація визначеної мети передбачає аналіз та рішення низки завдань, одним з яких є визна-

чення проблем у забезпеченні належної якості адвокатської правової допомоги.

Стан опрацювання цієї проблематики.

Аспекти цифровізації адвокатської діяльності знайшли своє висвітлення у працях таких українських науковців та практиків як: Н. Бакаянова, П. Бадзелюк, В. Заборовський, О. Коваль, А. Кубаєнко, Л. Остафійчук, О. Храпенко та ін.

Виклад основного матеріалу. Дистанційність, що є вимушеної дистанційної роботи з клієнтами та колегами змусили багатьох адвокатів використовувати різноманітні інформаційні платформи, такі як: Zoom, Microsoft Teams, Google Meet, Join.Me [1]. Використання таких платформ в адвокатській діяльності виявило проблему щодо забезпечення конфіденційності та збереження адвокатської таємниці. Отже, виявився новий виклик – швидке опанування сучасних інформаційних здобутків у сфері юриспруденції для збереження існуючого рівня представництва адвокатури [2].

Поява сучасних нових технологій та інформаційних засобів призвела до значної кількості інновацій в адвокатській діяльності. Серед них можна виокремити:

1) електронний обмін даними та електронну документацію;

2) використання популярних соціальних мереж, що може стати корисним у діяльності адвоката для залучення нових клієнтів і для взаємодії із колегами;

3) використання штучного інтелекту з метою аналізу досить великої кількості інформації й підготовки документів;

4) використання відео конференції. Відео конференції стали на сьогодні популярним засобом щодо взаємодії з клієнтами й іншими адвокатами);

5) використання віртуальних технологій для підготовки до судових засідань та взаємодії з клієнтами;

6) використання інтернет-бібліотек та баз даних щодо пошуку потрібної інформації та розроблення стратегії ведення справи.

Можна виокремити три рівні запровадження цифрових технологій у адвокатську діяльність:

1) автоматизація адвокатської діяльності: створення ІТ-сервісів, які дадуть можливість автоматизувати процеси щодо надання кваліфікованої адвокатської допомоги, та дає можливість полегшити адвокатську діяльність, а громадянам, яким потрібна адвокатська консультація, ця консультація стає доступнішою, тому, що ці технології спрямовані на створення довідково-інформаційних систем права, систем аналізу судової практики, юридичних ботів;

2) цифровізація адвокатської діяльності, передбачає побудову та розвиток цифрової інфраструктури та інформаційного середовища для

супроводу судових процесів, які забезпечують організацію діяльності адвоката у реалізації їх повноважень;

3) інформатизація щодо діяльності органів адвокатського самоврядування, та органів НААУ, що означає побудову та розвиток правової інфраструктури для спрощеної роботи адвоката.

Висвітлення виділених напрямків дає поштовх для розуміння проблем, що можуть бути пов'язані з цифровізацією в адвокатській діяльності. У першу чергу потрібно приділити увагу такому чиннику, як необхідність належного рівня комп'ютерної освіти.

Однією із проблем постає потреба належного технічного забезпечення. Адже, використання адвокатами науково-технічного прогресу, участь у судових засіданнях он-лайн, використання електронних баз даних, спілкування з клієнтами на дистанції вимагає швидкого та стабільного Інтернету.

Також комплексною є група проблем організаційного характеру. Окрім того, не можна забувати про небезпеки такі, як шкідливе програмне забезпечення (віруси), також можливі атаки із боку хакерів, тощо.

Цікавим є також морально-етичний блок існуючих проблем. Варто відзначити, що правила поведінки адвокатів в мережі Інтернет врегульовані в правилах адвокатської етики. Як приклад проблем морально-етичного блоку можна розглянути ситуацію як використання чи невикористання ліцензійного програмного забезпечення адвокатами.

Так, перед українською адвокатурою поставили проблеми, такі як: доступ до інформації, відключень електропостачання, фіксації вчинених державою-агресором злочинів тощо.

Окрім того, швидкий розвиток інформаційних технологій вимагає від адвоката покращення навичок у використанні інформаційних технологій. Адже, застосування технічних можливостей щодо задоволення потреб клієнтів в правовій допомозі дає можливість забезпечити більш якісний рівень юридичної допомоги.

Важливість цифрованих технологій у діяльності адвоката обумовлена тим, що одержання правової підтримки здійснюється застосуванням інформаційного комплексу пошукових, правових, комунікативних і аналітичних заходів.

В умовах воєнних дій виникає низка проблем у діяльності адвоката, у тому числі:

1) неможливість оф-лайн зустрічей із клієнтами;

2) паперового документообігу засобами поштового зв'язку;

3) необхідністю швидкого формування електронних доказів за для фіксації злочинів або правопорушень й підтвердженні понесеної май-

нової шкоди, що була завдана юридичним чи фізичним особам.

Однак, існує низка проблем, що виникає у внаслідок використання адвокатом досягнень технічного прогресу. У даному мові йде про такі проблеми як:

1. Ризик порушення адвокатської таємниці, що, з одного боку, пов'язаний із необережністю або неухважністю адвоката, який може надіслати матеріали на неправильну електронну пошту. З іншого боку, може бути навмисне вторгнення у діяльність адвоката задля викрадення відомостей з використанням кібератак. Проблема незручного чи неможливого паперового документообігу, має вирішуватись за допомогою електронних кабінетів адвокатів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (ЄСІТС) або модулях окремих підсистем, що може забезпечити обмін документами. Це полегшує роботу адвокатів з урахуванням їхньої завантаженості, і, як наслідок, може впливати на ефективність захисту осіб, які потребують юридичних послуг адвоката.

2. Використання інформаційних технологій знижує комунікації адвоката з довірцем та може впливати ефективність адвокатської роботи. Проблеми конфіденційності спілкування з клієнтом за допомогою веб-сервісів адвокат не може гарантувати конфіденційність такого спілкування.

21 липня 2023 року набрав чинності Закон від 29.06.2023 № 3200-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремої підсистеми (модулі), що забезпечує обмін документами». Отже, було зобов'язано адвокатів, зареєструвати свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі чи її окремій підсистемі (модулі), яка має забезпечити обмін документами в обов'язковому порядку. Інші особи реєструють свої електронні кабінети в Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що має забезпечити обмін документами, в добровільному порядку [4].

Проблемним є також питання правильного й оперативного формування електронних доказів – графічних зображень, планів, фотографій, відео- та звукозаписів, що відображають сліди правопорушень чи злочинів й докази понесеної матеріальної шкоди, які можуть бути в подальшому втрачені.

Відповідно до норм українського законодавства, електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи такі як: текстові

документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі які можуть зберігатися на портативних пристроях: картах пам'яті, мобільних телефонах тощо, серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі у тому числі в мережі Інтернет.

Згідно з приписами Закону «Про електронні довірчі послуги» використання електронного підпису, дозволяє забезпечити електронну ідентифікацію підписувача і гарантує достовірність підписаних даних, а також має презумпцію відповідності особистому підпису (ст.ст. 14, 18, 23). Водночас, відсутність кваліфікованого електронного підпису викликає сумніви у достовірності даних в електронній формі [5].

Додатком, що дає можливість вирішити проблему фіксування правової інформації є додаток «EyeWitness to Atrocities», який допомагає фіксувати фото- та відеодокази злочинів.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що цифровізація розвиває сферу права, даючи їй нові форми та джерела. Такий процес полягає у:

- посиленні управління інформаційними системами для більшої залучення адвокатів у наданні послуг «електронного правосуддя», участі у розробці Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи ЄСІТС шляхом надання пропозицій, технічному втіленню та запровадженню всіх необхідних функцій;

- розширенні можливостей доступу до державних реєстрів та баз даних при здійсненні адвокатської діяльності;

- створенні он-лайн бібліотеки новітньої юридичної літератури та можливості її замовлення через «особистий кабінет» адвоката на офіційному веб-сайті НААУ [6].

Трансформація адвокатської діяльності передбачає у свою чергу пошук, відбір та вироблення підходів, що забезпечуватимуть формування даних, що належать до відповідної галузі, у цифровий формат.

Цифрову трансформацію адвокатської діяльності можна представити як політику й процеси, що включають інформатизацію, цифровізацію, автоматизацію та функцій, що пов'язані із здійсненням адвокатом своєї діяльності, функціонуванням адвокатської корпорації, і дають можливість забезпечити новий рівень надання кваліфікованої правничої допомоги та управління органами адвокатської корпорації та ін. Перевагами даної цифрової трансформації адвокатської діяльності: зниження навантаження адвокатів; спрощення процедур подання запитів й судової документації; зниження фінансових витрат у випадках он-лайн консультування та ін.

Висновки. Отже, слід констатувати, що розвиток цифровізації протягом останнього часу спричинили швидке впровадження інформаційних ресурсів та сервісів в усі сфери життєдіяльності, і вітчизняна адвокатська діяльність не стала винятком.

Так, набуло розповсюдження проведення судових засідань за допомогою технічних засобів, фіксування злочинів перейшло у цифрову площу, почалось впровадження електронного документообігу тощо. Така цифровізація юриспруденції зумовлена необхідністю забезпечення ефективного захисту прав та законних інтересів фізичних та юридичних осіб, які проживають або перебувають на території України.

Таким чином, можна зробити висновок про значущість та важливість цифровізації діяльності адвоката, оскільки вона істотно впливає та полегшує діяльність адвокатських утворень без втрати якості наданих юридичних послуг. Йдеться про зниження тимчасового навантаження в розрізі процесуальної діяльності адвоката, забезпечення централізованого доступу до багатьох служб та сервісів, існування яких є важливим для оперативного виконання адвокатом своїх завдань, оптимізації процесу подання адвокатських запитів до органів влади та матеріалів до суду. У такому разі можна говорити про позитивні майбутні перспективи щодо ефективної роботи адвокатів, що є вкрай важливим у питанні забезпечення прав довіртелів та надання доступу до правосуддя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Блажівська Н. Цифрова трансформація судочинства: міжнародний досвід та висновки для України. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2023_prezent/Prezent_Cifrova_transformacia.pdf.
2. Завадський А.А. Інформаційна та кібербезпека адвокатської діяльності: теоретичні та практичні аспекти (досвід США). *Порівняльно-аналітичне право*. 2020. № 1. С. 321–323. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/35837/1/ИНФОРМАЦІЙНА%20ТА%20КІБЕРБЕЗПЕКА.pdf>.
3. Кравченко М.О. Сучасні виклики в адвокатській діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 9. С. 541–545. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-9/132> (дата звернення 01.10.2024).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкової реєстрації та використання електронних кабінетів в Єдиній судовій інформацій-

- но-телекомунікаційній системі або її окремій підсистемі (модулі), що забезпечує обмін документами». Закон України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3200-20#Text> (дата звернення 30.09.2024).
5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text>. (дата звернення 30.09.2024).
 6. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Рішення Вищої ради правосуддя. Положення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення 01.10.2024).